

Kunstbeleid Vrije Universiteit Amsterdam

Opsteller: Wende Wallert
Opdrachtgever: Kunstcommissie
Datum: 18 december 2024
Status: versie 1.1, vastgesteld door CvB

Inhoud

Inleiding	3
Historie	3
Huidige situatie.....	4
Missie.....	5
Visie: kruisbestuiving van kunst en wetenschap	5
Strategie	6
Tijdelijke tentoonstellingen en publieksprogramma's	6
Kunstopdrachten	8
Collectie	10
Organisatie	12
Kunstcommissie.....	12
UB	13
Randvoorwaarden	13

Inleiding

Op de VU-campus heeft kunst een gezichtsbepalende rol. We willen dat kunst bijdraagt aan de identiteit en doelstellingen van de VU. Daarnaast willen we de middelen voor kunst efficiënt en duurzaam inzetten zeker in een tijd waarin de VU moet bezuinigen. Daarom moeten we de omgang met kunst op de VU goed regelen en ontwikkelen we integraal beleid voor de aanschaf, presentatie en het onderhoud van kunst op de campus.

Binnen een VU brede kunstcommissie wordt bepaald hoe we op de VU met kunst omgaan. Met deze notitie willen we het kunstbeleid en de organisatie ervan vastleggen in de organisatie. De notitie wordt gedeeld met directeuren bedrijfsvoering en vastgesteld door het CvB. Daarna wordt het kunstbeleid met de VU-community gedeeld via de website van de VU.

Historie

De VU kent een proactief kunstbeleid sinds 1967. Eind jaren 60 van de vorige eeuw verhuisde de VU vanuit de binnenstad van Amsterdam naar de Zuidas, destijds nog een kale vlakte. Het toenmalige College van Bestuur (CvB) wilde kunst en cultuur naar de campus halen om een levendige omgeving te creëren. Het college stelde hiervoor een nieuwe bestuurscommissie in die de opdracht kreeg beleid te ontwikkelen voor kunst en vormgeving op het terrein van de VU.

De Exposoriumcommissie (vernoemd naar een samentrekking van EXPOsitie en proviSORIUM, het tijdelijke hoofdgebouw) organiseerde kunstexposities in het Exposorium; een centrale ruimte van het hoofdgebouw. Uit de exposities die vooral de eigentijdse ontwikkelingen in de beeldende kunst toonden, werden kunstwerken aangekocht en op de campus gepresenteerd.

Met de groei van de gebouwen en de campus werden er aan kunstenaars ook opdrachten gegeven om locatie gebonden kunst te ontwikkelen. Doordat de overheid eigenaar was van de onderwijsgebouwen gold de percentageregeling waarin een deel van het budget voor nieuwbouw aan kunst moest worden besteed. Voor de uitvoering van deze opdrachten werd tijdelijk een extra commissie ingericht, de MVA-commissie (commissie voor Milieu, Verrijking en Aankleding). Na de privatisering van de gebouwen in 1993 kwamen locatie gebonden kunstopdrachten tot stand met gelden die door de Gebouwendienst, nu Facilitaire Campus Ontwikkeling (FCO) uit de budgetten voor nieuwbouw beschikbaar waren gesteld.

De verwevenheid met de overheid zorgde er ook voor dat de VU kunstwerken uit de collecties van het Rijk en de gemeente Amsterdam kon lenen om hiermee een interne kunstuitleen op te zetten. Deze werken kwamen voort uit de BKR-regeling waarin kunstenaars werk afdroegen aan de staat in ruil voor een inkomen. In de jaren '90 is een groot deel van deze BKR werken geschonken aan de VU. In 2008 kwam aan de kunstuitleen tijdelijk een einde omdat er te weinig middelen waren om de werken goed te beheren. Uit de gift van de BKR werken, de aankopen uit tentoonstellingen en de locatie gebonden opdrachten is organisch de VU-kunstcollectie gegroeid.

De Expositoriumcommissie kende een wisselende samenstelling van medewerkers van diverse afdelingen en professionele curatoren. De commissie legde verantwoording af aan het CvB. De voorzitter van de kunstcommissie was vaak een hoogleraar kunstgeschiedenis of had een opleiding kunstgeschiedenis genoten. De curatoren en de kunstcollectie zijn bij verschillende organisatieonderdelen ondergebracht geweest (Bestuurszaken, UB, Faculteit Letteren, FCO). In de uitvoering van locatie gebonden kunst op de VU-campus is altijd nauw samengewerkt met FCO en de gemeente. De documentatie in het archief laat een complex geheel van personen, geldstromen, beslissingsstructuren zien.

Huidige situatie

Na de uitdiensttreding van de vorige curator en een reorganisatie zijn de kunstcollectie en de nieuwe curator in 2015 ondergebracht bij UB. De Expositoriumcommissie werd daarbij ontmanteld. De UB draagt zorg voor het bewaren, verzamelen en het toegankelijk, zichtbaar maken van de Bijzondere Collecties van de Vrije Universiteit. Met de inbedding van de kunstcollectie bij de UB is een inhaalslag gemaakt op het gebied van behoud en beheer. Het archief is op orde gebracht, er is een registratiesysteem opgezet, nieuwe depotruimtes zijn gerealiseerd en de kunstuitleen is opnieuw geïmplementeerd via de balie van de UB. Ook wordt er gewerkt aan ontsluiting van de collectie in de beeldbank.

In de programmering is er gekozen voor een duidelijke focus waarin expliciet een koppeling wordt gemaakt tussen de ontwikkelingen in de beeldende kunst en de wetenschap. Tussen 2015 en 2020 zijn er rondom de aula kunst- en wetenschapsexposities georganiseerd. In 2021 is in de plint van het NU gebouw de VU ART SCIENCE gallery opgericht waarin kunst, wetenschap en samenleving bij elkaar worden gebracht.

Om te waarborgen dat het kunstbeleid de belangen van de gehele VU-gemeenschap bedient, is in 2016 opnieuw een nieuwe VU brede kunstcommissie opgericht waarin de belangrijkste belanghebbenden binnen de VU zijn vertegenwoordigd. Binnen de commissie is het onderstaande kunstbeleid vastgesteld.

Missie

De VU ambieert een proactief kunstbeleid dat bijdraagt aan de positionering van de VU als hoogwaardig kennisinstituut dat mens en samenleving dient. Op de VU worden kunstwerken op de campus gepresenteerd, verworven, en ontsloten om het welzijn van de VU en haar bezoekers te bevorderen en bij te dragen aan de uitwisseling van verschillende perspectieven.

- Kunst doet een beroep op de verbeelding en daagt uit om verder te kijken dan het al bekende.
- Kunst laat reflecteren op maatschappelijke ontwikkelingen en de eigen positie daarin.
- Kunst geeft ruimte aan verschillende belevingswerelden.
- Kunst zet aan tot de dialoog en draagt bij aan wederzijds begrip.

Doelgroepen/gebruikers van de het kunstbeleid zijn:

- Primair: VU-gemeenschap (studenten, onderzoekers, medewerkers)
- Secundair: Kunstenaars, Sector Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Zuidas en omgeving, iedereen die wil leren en zich ontwikkelen.

Visie: kruisbestuiving van kunst en wetenschap

Sinds 2016 richt de VU zich in haar programmering van beeldende kunst uitdrukkelijk op de kruisbestuiving tussen kunst en wetenschap. De VU is in Nederland de eerste en vooralsnog de enige universiteit die in haar kunstbeleid de interactie tussen kunst en wetenschap najaagt en doorvoert in alle kunstactiviteiten.

- Kunst en wetenschap hebben van nature veel overeenkomsten. Beiden disciplines vereisen een open blik, nieuwsgierigheid, creativiteit, lef en doorzettingsvermogen. Zowel wetenschap als kunst maken het onzichtbare zichtbaar door te focussen op de werkelijkheid, te experimenteren en iets nieuws te creëren.
- Kunst en wetenschap vullen elkaar aan en versterken elkaar. Wetenschap onderzoekt de werkelijkheid door data te objectiveren. Kunst geeft ruimte aan de subjectieve beleving. Juist de combinatie van kennis en ervaring creëert dieper inzicht in onszelf en de wereld om ons heen.
- Samenwerking tussen kunstenaars en wetenschappers leidt tot nieuwe inzichten en verdieping van elkaars werk. Kunstenaars en wetenschappers zijn op zoek naar nieuwe mogelijkheden en beelden waarmee ze naar de buitenwereld kunnen communiceren.
- Door de koppeling van kunst en wetenschap ontstaat er ruimte voor kennisuitwisseling vanuit verschillende disciplines. Een open en multidisciplinaire benadering is nodig om onze complexe samenleving te begrijpen en vorm te geven.

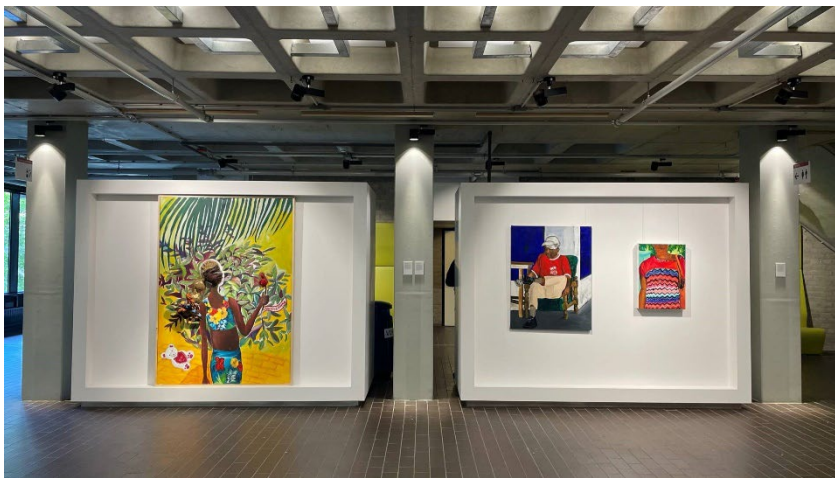
Strategie

Om bovenstaande doelstellingen te bereiken, ontwikkelt de VU de volgende activiteiten:

Tijdelijke tentoonstellingen en publieksprogramma's

In publiekelijk toegankelijke tentoonstellingsruimtes organiseert de VU programma's waarin actueel onderzoek van beeldend kunstenaars is gerelateerd aan wetenschappelijk onderzoek en thema's die belangrijk zijn voor in de VU-community.

In het hoofdgebouw worden in de kunstkabinetten tegenover de studentenbalie kleine exposities georganiseerd met werk van jonge kunstenaars die ingaan op onderwerpen die van belang zijn voor de VU-community. Een voorbeeld hiervan is de expositie *(De)Constructing Places* met opkomend talent Eugenie Boon die in het teken stond van dekolonisatie.

Fragment uit *(De)Constructing Places* 2022 door Eugenie Boon

In het NU gebouw activeert en faciliteert de VU ART SCIENCE gallery de interactie tussen wetenschappers, kunstenaars en publiek. Op basis van een actueel thema nodigt de gallery kunstenaars en wetenschappers uit hun onderzoek te delen met het publiek in een expositie en publieksprogramma, de art science dialogues. Op deze manier ontstaat een multidisciplinaire benadering van thema's die spelen in de samenleving.

Met haar netwerk en expertise fungeert de galerie als een podium en een loket voor kunstenaars, wetenschappers en instanties die de onderlinge samenwerking zoeken. In de programmering ontwikkelt de galerie inhoudelijke en strategische samenwerkingsverbanden met in- en externe partners zoals Amsterdam Sustainability Institute, artscience lab Hybrid Forms, Environmental Humanities Center, Open SCIENCE community Amsterdam, Athena Institute, Rialto, Griffioen, Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam UMC, en de kunstuimtes van AkzoNobel en ABN AMRO.

De galerie is ook een ontwikkelplek voor studenten. Zij doen werkervaring op in de galerie ontvangen gasten, geven rondleidingen, en voeren het sociaal mediumkanaal van de galerie. Ook ontwikkelen zij in stages tentoonstellingsconcepten of publicaties. In de galerie worden workshops op maat ontwikkeld voor het onderwijs, bijvoorbeeld voor de Graduate School of Humanities.

De kunst- en wetenschap exposities blijken een uitstekend middel om wetenschappelijke thema's te belichten en uit te dragen. De exposities maken kennis tastbaar en toegankelijk. Niet alleen het belang van onderzoek voor de samenleving, maar ook het plezier en de schoonheid ervan wordt door het publiek herkend en erkend. Het programma creëert contact en uitwisseling van kennis tussen verschillende groepen en disciplines. De exposities wisselen twee keer per jaar zodat de presentaties actueel en relevant blijven en bijdragen aan een levendige campus.

Een voorbeeld is het project *Some Body* waarin kunstenaars en onderzoekers van de VU en het Amsterdam UMC de relatie tussen lichaam en geest in de digital samenleving belichtten. Een stagiaire ontwikkelde zowel de inhoud als de vormgeving van een publicatie met achtergrondinformatie over de deelnemers en een overkoepelend essay.

Opening Some Body 2022

Artikel in Parool 2023

Een ander voorbeeld is het project *Life of Plants* dat naar aanleiding van een wetenschappelijke publicatie onze relatie met planten onderzoekt. Het publieke programma werd gezamenlijk ontwikkeld met het Amsterdam Sustainability Institute en het Environmental Humanities Center.

Art science dialogues Life of Plants 2024

Kunstopdrachten

Incidenteel geeft de VU opdrachten uit aan kunstenaars om speciale locaties of thema's te verbeelden. Deze opdrachten zijn vaak gekoppeld aan (ver)nieuwbouw of speciale gelegenheden die aan de hand van een kunstwerk worden gemarkeerd en waar incidenteel budget voor is vrij gemaakt. Eventueel kan het budget voor een kunstopdracht worden aangevuld met gelden uit in- of externe fondsen, zoals het Mondriaanfonds.

Bij nieuwe gebouwen stelt FCO budget beschikbaar voor een kunstwerk in opdracht dat zowel aansluit bij het wetenschappelijk onderzoek dat in het gebouw plaatsvindt als de architectuur en gewenste beleving van de ruimte. Omdat deze werken vaak geïntegreerd zijn in de (nieuw)bouw is het van belang dat kunstenaars in vroeg stadium worden betrokken.

Bij andere kunstopdrachten gaat het om het markeren van academische momenten of projecten in de vorm van een kunstwerk in de openbare ruimte. Ook hier dient er een goede koppeling te worden gemaakt tussen de academische context, de kunstenaar en de locatie.

Opdrachten worden altijd in samenhang met de afdeling Campusontwikkeling en soms met andere afdelingen gerealiseerd. Zowel de financiering als de plaatsing en het onderhoud van locatie gebonden kunst is belegd bij FCO vanwege de integratie in de gebouwen.

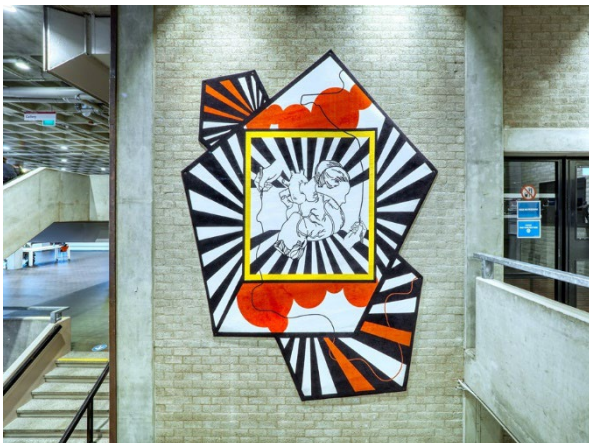
Opdrachtkunst creëert specifieke beelden die de op een bijzondere manier belichten wat er in de VU gebeurt of waar de VU voor staat. Zij bieden herkenning en zorgen voor identificatie bij medewerkers, studenten en bezoekers. Kortom: zij zijn gezichtsbepalend en zorgen voor het VU-gevoel op de campus.

Een voorbeeld van een locatie gebonden opdracht is het kunstwerk *Cytopia* dat speciaal voor het O2 gebouw werd ontwikkeld waar onderzoek wordt gedaan naar leven. Kunstenaar Pinar Yoldas heeft afbeeldingen uit onderzoek naar cellen vertaald naar een abstracte wandtoepassing die duidelijk refereert aan celdeling maar in zachte pasteltinten de klinische omgeving waarin dit onderzoek plaatsvindt, verzacht.

Pinar Yoldas: *Cytopia* (2017-2018) in O2

Een voorbeeld van een kunstopdracht die is uitgegeven ter gelegenheid van het Kuyperjaar 2020 en met gelden van de VU Verenging en het Mondriaanfonds is gerealiseerd. Kunstenaar Wafae Ahalouch liet zich inspireren door Kuypers statement dat God een verbond creëerde tussen hand, hoofd en hart, en ontwikkelde het werk *Trinity* 2020, een tapijt dat is geplaatst bij de ingang van het Auditorium in het academische hart van de VU.

Wafae Ahalouch, *Trinity* (2020) in Hoofdgebouw

Collectie

Door verwerving van kunst uit exposities, locatie gebonden kunstopdrachten en schenkingen heeft de VU een eigen collectie opgebouwd van ongeveer 1200 kunstwerken in diverse media. De collectie is onderverdeeld in een kerncollectie die wordt ingezet voor de publieke ruimte en een uitleencollectie waarmee afdelingen zelf hun omgeving kunnen inrichten.

De kunstwerken op de campus dragen bij aan een inspirerende en levendige campusomgeving. Kunstwerken op de campus zorgen voor verrassing, herkenning en verdieping. Vooral draagt kunst bij aan een open omgeving waarin ruimte is voor de eigen ervaring maar ook die van anderen. De kunstwerken worden ook ingezet voor onderwijs (art based learning) en onderzoek.

Behalve fysiek op de campus worden de werken ook digitaal toegankelijk gemaakt in een Beeldbank.

Door in aankopen en opdrachten beeldende kunst expliciet te koppelen aan VU-onderzoek ontstaat een onderscheidende kunstcollectie. De kunstwerken vormen beelden die online en offline de VU-identiteit uitdragen en verhalen vertellen over de VU.

Een voorbeeld hiervan is het werk *Zakkendrager, Zakkendraagster* van Tom Claassen dat een verhaal vertelt over acceptatie van genderdiversiteit waar de VU om bekend staat. Nadat het beeld per ongeluk was omgestoten, bouwde de kunstenaar het werk opnieuw maar nu in een vrouwelijke variant.

Tom Claassen *Zakkendrager/zakkendraagster*, 2007-2010

Een ander voorbeeld hiervan is het werk *Nude* van Simone Hoang, dat zij in het artscience lab van de VU ontwikkelde naar aanleiding van een expositie over kleur. *Nude* toont het fotografisch materiaal dat nodig is om een gekleurde huid te representeren. Het werk draagt bij aan de erkenning van diversiteit op de VU. Na aankoop is het werk geplaatst in de entree van de Medische Faculteit.

Hoe een oude foto een herinnering letterlijk kleurt

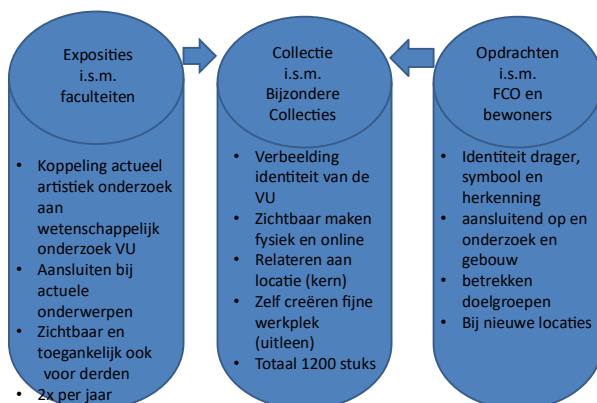
[illegible]

"Soms, tweede de EU omzet 'vervalt', en dat vind ik interessant, omdat de fabrikant daar voor de meer bepaalt. Als je naar een Euro kijkt, wil je geloven dat je een autogigant voor de deur hebt, maar dat is niet het geval. Het is een kleine, maar in make Euro's kington sommige klonen die niet. De fabrikant bepaalt hoe de die wereld niet ontbreken."

Witte huid oogt natuurlijk, maar bij een getinte huid ging het mis

to obtain the following results:

Strategie

Organisatie

Kunstcommissie

De kunstcommissie is verantwoordelijk voor de inhoud van het kunstbeleid op de VU en kent de volgende taken en verantwoordelijkheden:

- Commissie bewaakt de kaders en randvoorwaarden voor het kunstbeleid
- Commissie bewaakt doelen van het kunstbeleid
- Commissie bepaalt welke kunst waar op de VU wordt getoond
- Commissie adviseert welke kunst wordt verworven
- Commissie draagt het kunstbeleid uit
- Commissie brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan het CvB

Samenstelling

De commissie bestaat uit vertegenwoordigers van afdelingen die nodig zijn om een VU breed kunstbeleid neer te kunnen zetten. Lidmaatschap is daarmee gekoppeld aan het dienstverband bij de VU. Daaronder zijn ten minste twee faculteiten, de diensten UB, FCO en C&M. Ook een student, die affiniteit heeft met kunst en geen lid is van een medezeggenschapsorgaan, maakt deel uit van de commissie. Om het belang van de kunstenaar in de commissie te vertegenwoordigen is een kunstenaar als extern adviseur aangesteld. De voorzitter wordt voor vijf jaar benoemd en kan worden herbenoemd. De zittingstermijn van de het student-lid is drie jaar, van de overige leden vijf jaar; deze termijn kan door de voorzitter worden verlengd. De voorzitter van de Kunstcommissie heeft een volmacht, namens het College van Bestuur, te besluiten om de samenstelling te wijzigen met inachtneming van de randvoorwaarden zoals hierboven benoemd.

Rollen

Binnen de kunstcommissie zijn twee vaste rollen gedefinieerd omdat deze van essentieel belang zijn voor de invulling en uitvoering van het kunstbeleid. De rol van voorzitter wordt bekleed door een hoogleraar kunstgeschiedenis (FGW) en de rol van secretaris door de curator kunst (UB).

Werkwijze

De commissie vergadert vier keer per jaar op vaste momenten. De vergaderingen worden vastgelegd in notulen en gedeeld met de betrokkenen. Voorzitter en secretaris hebben tweemaal per jaar overleg met de portefeuillehouder van het CvB over de werkzaamheden van de kunstcommissie.

Communicatie

Het beleid en de werkwijze van de kunstcommissie worden via de VU-website gecommuniceerd. Bij interesse in acquisitie of presentatie van kunst op de campus kan een aanvraagformulier worden ingediend.

UB

De uitvoering van het kunstbeleid van de VU is belegd bij de UB.

De curator kunst verbindt actuele ontwikkelingen in het kunstenveld aan de ontwikkelingen in de organisatie, coördineert de samenwerkingen tussen in- en externe partijen en bewaakt planning en budgetten.

Om alle kunstactiviteiten te organiseren wordt er samengewerkt met andere afdelingen en de kunstsector. Op basis van professionele standaarden binnen de kunstpraktijk en VU-beleid ontwikkelt de curator beleid en procedures voor alle activiteiten van programmering, acquisitie, plaatsing, en communicatie tot beheer en behoud en de-selectie.

De curator wordt in de uitvoering ondersteund door een collectiemanager), een gallery manager en studentassistenten. Voor specialistisch werk zoals restauraties, art handling, transport en tentoonstellingsvormgeving worden externen vanuit het operationele budget ingehuurd.

Budget

Het operationele budget is belegd bij de UB. Kosten voor plaatsing van kunst op- en aan gebouwen en het beheer van buitenkunst vallen onder het budget van FCO. Kunstopdrachten kunnen alleen met aanvullend budget worden gerealiseerd.

Randvoorwaarden

Om dit beleid te kunnen realiseren, dient er aan een aantal voorwaarden te worden voldaan.

- Samenwerking en expertise. Om het kunstbeleid te laten slagen dient kennis en expertise (tijdig) te worden gedeeld. Belangrijk hierin is dat vertegenwoordigers van de commissie voldoende expertise en mandaat hebben om beslissingen te nemen en deze bij hun afdeling verder uit te zetten.
- De kunst is veilig, kwalitatief en toegankelijk te worden gepresenteerd. De afdeling FCO is eindverantwoordelijk voor de gebouwen. Daarom dienen activiteiten rondom plaatsing en beheer van kunst ook binnen die afdeling te zijn belegd. Het zichtbaar en toegankelijk maken van kunstactiviteiten kan alleen samen met de afdeling C&M worden gerealiseerd.
- Middelen blijven op peil. Om bovenstaande activiteiten te verwezenlijken dienen de huidige middelen (faciliteiten, mankracht en budget) in ieder geval op peil te worden gehouden. Het budget dient daarvoor jaarlijks te worden geïndexeerd.